

1
LAPPFÖRDELEN

Näskottas län

LAPPFRÅGAN

1908-1910

Copy

Till Konungen.

Enligt fullmakt af lappar inom Lycksele och Åsele lapp-
marker inlämnades till Eders Kungl. Maj:t af undertecknad Elsa
Laula en den 9 April 1904 daterad petition hvori, efter fram-

förande af deras klagomål öfver de svåra förhållanden hvar-
under de lefva och som synas allt mera äfventyra deras exis-
tens, framhölls att någon räddning för dem, såsom ett sär-
skildt folk endast torde kunna vinnas genom att trakterna of-
van odlingsgränsen förbehölles dem både för renskötsel och
jordbruk; och beträffande särskilda åtgärder i sådant syfte
hemställdes, i fråga om nämnda trakter ofvan odlingsgränsen,
att lindring måtte beredas i lapparnes ersättningsskyldighet
för skada å växande gröda under Juni, Juli och Augusti måna-
der; att de bofastas rättigheter der till utängsslätter måtte
i möjligaste mån begränsas; att i lag måtte stadgas rätt för
lappar att få slå sig ned såsom jordbrukare i dessa trakter
och i all synnerhet på sådana lappskatteländ som de eller de-
ras förfäder lagligen förfogat öfver för renskötsel, och att
staten måtte för lappbefolkningens räkning inköpa de ofvan
odlingsgränsen befintliga nybygghemman, såsom skett i Jämt-
lands fjälltrakter; samt att, vid förestående ~~avvittrings~~^{avvittrings}för-
rättningar, åtgärd måtte vidtagas för att avvittringen i möj-
ligaste mån och utan särskilda kostnader för staten, komme att
betjäna här ofvannämnda syften.

Genom Kungl. Justitiedepartementet remitterades denna pe-
tition den 24 Maj till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvan-
de i Västerbottens Län i och för vederbörandes hörande och e-
get underdånigt yttrande i ärendet.

Flere år tidigare hade till Eders Kungl. Maj:t inkommit
underdåniga framställningar från lappar i Västerbottens Län
dels om statsinköp af hemman ofvan odlingsgränsen för utlägg-
ande till renbetesland, dels om upplåtelse af mark därstädes
till nybyggen åt lappar; och hade i dessa ärenden lappfogden
i Västerbottens lappmark A. F. Burman som förutom andra myn-
digheter och enskilda personer blifvit hörd, föreslagit inlö-
sen af vissa hemman ofvan odlingsgränsen i Dorotea och Vilhel-
mina socknar inom Åsele lappmark samt Sorsele socken och Tärna

5

kapellförsamling inom Lycksele lappmark.

Handlingarna i berörda ansökningsärende hade genom Kungl. Jordbruksdepartementet (D. N:o 818/1900), efter det Kungl. Kammarkollegium den 24 Juli 1902 (D.N:is 125,508/1902) afgifvit infordradt utlåtande, utlånade till framlidne Landshöfdingen m.m. Jesper Crusebjörn och torde därför nu finnas i förvar hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Västerbottens Län.

Före Landshöfdingen Crusebjörns dödsfall hade Länsstyrelsen förordnat om sammanträden inför Befallningshafvanden dels i Fatmomacke, dels i Lycksele; enligt vår uppfattning bland annat i och för lapparnes i båda lappmarkerna hörande öfver samtliga här ofvan nämnda petitioner af äldre och yngre data.

Efter Landshöfdingen Crusebjörns fränfälle förspordes att Länsstyrelsen förordnat om inställelse af ofvannämnda sammanträden; däremot blef i åtminstone en Umeåtidning annons synlig som meddelade att lappfogden skulle hålla sammanträde med lapparna i Tärnaby den 25 Juni och i Fatmomacke den 2 Juli men annonsen uppgaf ej hvad som på sammanträdena skulle förekomma.

Vid sammanträdet i Tärnaby (-Laxnäs), Lycksele lappmark, infann sig emellertid bland andra, på grund af äfven nu bifogad fullmakt af lappar i Tärna, Elsa Laula, såsom framgår af här bifogade N:o 85 af tidningen "Västerbottens-Kuriren" för den 21 Juli 1904 under rubriken "Bref från Tärna"; men beträffande den af henne undertecknade petition till Kungl. Maj:t förklarade lappfogden att denna finge afhandlas på sammanträdet i Fatmomacke. Endast fråga om byordningen afhandlades på Tärnasammanträdet.

Enligt det af lappfogden själf förda och här bifogade protokoll öfver senare hållna sammanträdet i Fatmomacke i Vilhelmina, Åsele lappmark, skulle emellertid lapparna endast inom Vilhelmina lappbyar hafva genom kungörelse af Landshöf-

dingeämbetet kallats att sammanträda inför lappfogden, och det ta endast för att höras angående eventuella ändringar i byordningen. Under § 2 i fogdens protokoll relateras emellertid att Landskamreraren Carl Bergström "för lapparnas hörande i frågan" öfversänd~~te~~ de ofvannämnda, på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende petitionerna, och att lapparna i dessa ärenden beslutat "ena sig om att begära att den af nybyggarne innehafda mark, som vore mest till hinder för renskötelsen, blifve inlöst och utlagd till renbetesland".

Ett sådant beslut skulle innebära dels en till sin vidd ganska obestämmd och tilläfventyrs af underordnad myndighets godtycke beroende inskränkning i de underdåniga petitionernas syfte i denna punkt, dels att lapparna skulle i öfrigt alldeles lämnas å sido de i petitionerna, särskildt densista, uttryckta önskemål såsom icke ens förtjanta af särskildt yttrande.

Med anledning däraf hafva undertecknade nu velat hos Eders Kungl. Maj:t i underdånighet erinra att, redan på grund af här ofvan anmärkta formella skäl, det icke bör kunna anses att lapparna vare sig från Lycksele eller Åsele lappmark rätteligen hörts i fråga om petitionerna, och hemställa vi därför att Eders Kungl. Maj:t icke måtte fästa ringaste afseende vid de uppgifter om lapparnes hörande som, att döma af lappfogden Burmans redan återopade protokoll, torde i ärendet inkomma och syfta på någotdera af sammanträdena i Tärna och Fatmomacke. Och till vår hemställan hafva vi härjämte det rent sakliga skäl att lappfogden Burmans protokoll ger en alldeles oriktig framställning af hvad lapparnas flertal ville hafva framfört på sammanträdet i Fatmomacke.

Det ena som det andra framgår närmare af vår nedanstående berättelse huru det vid nämnda sammanträdet tillgick:

Sammanträdet öppnades af lappfogden genom uppläsande af ett här i afskrift bifogadt, till lappfogden Burman ställt

7

bref, undertecknad "Carl Bergström, Landskamrerare", hvori Herr Bergström anhåller: "att Ni vid det sammanträde, som af Eder hålles med lapparna i Fatmomacke, måtte höra lapparna öfver Elsa Laulas till Eder remitterade petition, och det därvid förda protokoll bifogas Edert yttrande vid dettas jämte remitterade handlingens insändande till Konungens Befallningshafvande".

Häraf torde framgå, i öfverensstämmelse med hvad förut påpekats i lappfogdens eget protokoll, att lapparna icke underrättats att vid det sammanträde lappfogden skulle hålla i Fatmomacke, nämnda petition skulle komma att afhandlas.

Herr Bergström fortsätter: "Öfver bifogade akt, som till Landshöfdingen Crusebjörn personligen öfverlämnats från Kungl. Jordbruksdepartementet, anmodens I höra lapparna" - denna akt hade således icke förut remitterats af Länsstyrelsen utan det är endast Herr Bergström som anmodar lappfogden, och dervid fortsätter sålunda - "och dervid söka förmå dem att ena sig om att de endast begära att den af nybyggare innehafda mark som vore mest till hinder för renskötseln, blifve inlöst och utlagd till renbetesland". Vi betvifla ingalunda den uppriktiga välmeningen i Herr Bergströms förfaringssätt, men kunna likväl icke godkänna dess befogenhet och riktighet. Han, såsom en af lappfogdens förmän, hade om det eljest var någon mening med skrifvelsen, starka skäl att vänta det fogdens tjänstenit skulle vida mer rikta sig på att vara Herr Bergström och regeln: "allt för, men intet genom, folket" - till nöjes, än på att leda sammanträdet opartiskt och hans allmänna tjänsteplikt likmätigt.

Lappfogden Burman fullföljde sin förmäns anvisning på nedannämnda sätt:

Elsa Laula, som är bofast i Gardfjäll, Vilhelmina, begärde ordet, men lappfogden förklarade att det vore lapparna det var fråga om men icke om henne.

Flertalet lappar hade på förhand enat sig om att Elsa Laula skulle föra deras talan, hvartill de ju hade skäl dels deri att hon för deras egen ~~måbety~~ ombesörjt den petition hvarom de nu skulle yttra sig, dels deri att hon obehindrat talar och förstår såväl svenska som lappiska, medan en hel del af lapparna så dåligt tala och förstå svenska att, såsom erfarenheten vid dylika sammanträden visat, deras tillämnade talan för en sak ofta uppfattas gälla raka motsatsen.

Äfven nu vid sammanträdet förklarade det öfvervägande flertalet lappar att Elsa skulle tala för dem men det påstod fogden vara ogiltigt och hänvisade till att "det står här (i Herr Bergströms skrifvelse) att lapparna själfva skola yttra sig". Då Elsa ville säga några ord, lät det från fogden: "tyst- tyst- om Laula ej är tyst får hon gå ut".

Elsa Laula ville ytterligare visa sin befogenhet genom framlämnande dels af fullmakt af Lyckselelapparna, daterad Tärnaby den 27 Juni 1904 och här bifogad, dels af ett här jämväl bifogadt "vördsamt anförande till mötesförhandlingarna i Fatmomecke", som ju dessutom just innehöll det från lapparna på sammanträdet begärda yttrandet, och var undertecknadt bland andra af 32 lappar af de närvarande - dessa angifvas visserligen af fogden i hans protokoll till endast 32, men några flere torde nog närvarit.

Dessa handlingar ville fogden emellertid, så snart han fick se hvad det var, ej veta af eller behålla, samt afvisade Elsa allt fortfarande.

Däremot - såsom lappordningsmannen H. M. Nilsson berättar i ett här bilagdt bref - tillät lappfogden "presten Dahlstedt springa ifrån den ena bänken till den andra der lappar suto, och väsnas med dem till och med högt, för att, som det stod här- ofvan (i Herr Bergströms skrifvelse) "söka förmå" dem att ena sig". - : - : - :

"Dahlstedt och Klement Robert Larsson med sina anhängare fick prata som de ville och det gillades naturligtvis af ordfö-

randen, under det de öfriga blefvo bemötta på ett mer eller mindre höfligt sätt".

I själfva saken framhöll lappfogden att, för att bereda lapparna en bättre existens, han hade föreslagit att de hemman och lägenheter som voro till hinder för renskötseln ofvan odlingsgränsen, skulle af staten inlösas, och de lappar som ville slå sig ned som nybyggare, skulle erhålla mark nedom odlingsgränsen. I likhet med lappfogdens förslag vore äfven Länsstyrelsens, med några ändringar. Derpå yttrade lappfogden i sträng ton:

"Om ni inte antaga detta Konungens Befallningshafvandes förslag, så kommer Konungens Befallningshafvande ej att göra någonting för denna sak".

Elsa Laula ville åter tala, men nedtystades å nyo af fogden.

Af öfriga närvarande lappar talade egentligen endast Clement Robert Larsson, med 3 å 4 instämmanden, för fogdens d.v.s. Herr Bergströms förslag, hvarvid dock lappen Tomas Nilsson, med tydligt bifall från öfriga närvarande, flere gånger sade: "nej, så vill vi inte ha det; Clement Robert talar bara för sin räkning och inte för vår". Dessutom yttrade sig särskildt Torkel Tomasson, Hans Magnus Nilsson och Nils Tomason att lapparna "ville ha efter Elsas ansökan hos Kungl. Maj:t".

Många andra ville yttra sig i samma riktning, men fogden fäste sig ej vid det, det stod ej till att få hans uppmärksamhet för andra än Clement Robert Larsson och de få som höllo med honom.

Fogden tillsade nu slutligen att de som voro för Clement Robert Larssons förslag skulle stiga upp. Då stego högst 6 upp, och bland dessa voro några som ej förstodo hvad det gälde.

Fogden befallde nu att de skulle resa sig som voro mot Larssons förslag. Då reste sig hela stämman utom några af de 6 nyss åsyftade.

Då yttrade fogden: "ja, jag antar då att Ni anta Konungens

Befallningshafvandes förslag?" - Då svarades från några håll "ja", från andra håll "ja, enligt ansökan".

Något tillkännagifvande huru fogden uppfattat vare sig svaren eller omröstningarna, förekom icke.

Så gick det till att lapparna, såsom fogden i sitt protokoll påstår, "beslöte efter någon stunds öfverläggning, att ena sig om" hvad Landskamreraren Bergström önskat.

Till det förut nämnda må läggas att lappfogden väl på sammanträdet läste upp petitionerna, men aldrig frågade lapparna om de biträdde den ena eller andra petitionen, eller hur de ville yttra sig om petitionerna.

Efter denna berättelses afgifvande anse vi oss kunna hos Eders Kungl. Maj:t underdånigst hemställa vidare:

Att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Västerbottens Län måtte anmodas att själf eller genom annan än lappfogden Burman - som nu endast kan väntas vilja drifva lapparna till att bestyrka riktigheten af hans protokoll af 4 Juli - höra lapparna i länet öfver de ifrågavarande petitionerna, med iakttagande af hvad som kan främja dels att lapparna på förhand må äga närmare kännedom om ärendenas beskaffenhet, dels att deras egna önskemål må fritt och otvunget framföras af dem själfva eller deras ombud; och tillåta vi oss att i förra afseendet, med särskild hänsyn äfven till de ifrågavarande ansökningsärendenas stora vikt för lappbefolkningens framtid, och till deras vidlyfthet - framhålla lämpligheten af att staten för lappbefolkningens skull droge den obetydliga kostnaden för dessa akters tryckning och spridning i lappmarkerna i god tid före blifvande sammanträden, som torde lämpligast kunna hållas, hvad Åsele lappmark angår, vid 1905 års nyårsmarknader i Åsele omkring den 8 Januari, och för Lycksele omkring den 12 Januari. *vid nyårsmarknaderna derstädes.*

Stockholm den 22 Aug. 1904

Med försäkran och intygande af att så tillgått som i denna skrifvelse berättats:

Underdånigst: